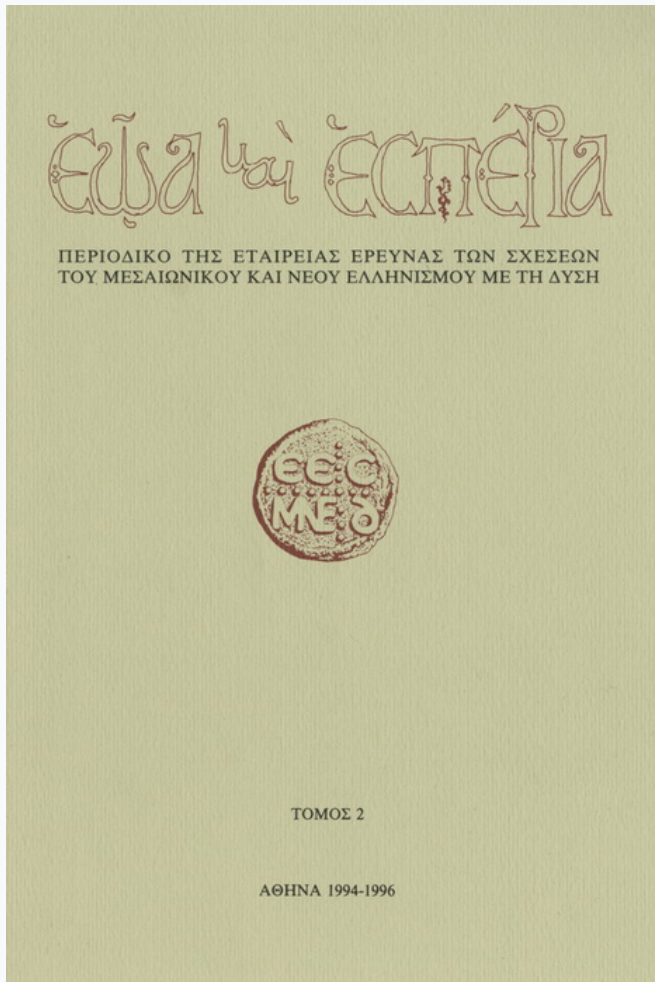

Ἐῶα καὶ Ἑσπέρια

Τόμ. 2 (1996)

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΝΕΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ειρήνη Χρήστου

doi: [10.12681/eoaesperia.35](https://doi.org/10.12681/eoaesperia.35)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Χρήστου Ε. (1996). ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΝΕΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ. *Ἐῶα καὶ Ἑσπέρια*, 2, 253-254.
<https://doi.org/10.12681/eoaesperia.35>

Π Α Ρ Ο Υ Σ Ι Α Σ Η Ν Ε Ω Ν Β Ι Β Λ Ι Ω Ν

Αναστασίας Παπαδία-Λάλα, *Ευαγή και νοσοκομειακά ιδρύματα στη βενετοκρατούμενη Κρήτη* [Ελληνική Ανατολή - Oriens Graecolatinus 4], Ελληνικό Ινστιτούτο Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη Ηρακλείου, Βενετία 1996, σελ. 307.

Η Αναστασία Παπαδία-Λάλα στη μακρά μελέτη της για τα ευαγή και νοσοκομειακά ιδρύματα, που λειτούργησαν στην Κρήτη κατά τη διάρκεια της Βενετοκρατίας (από το 13ο ως τα μέσα του 17ου αιώνα), μέσα από εξαντλητική έρευνα των αρχαιακών πηγών εξετάζει την κοινωνική πρόνοια που παρέχεται στο νησί από συγκεκριμένα ιδρύματα περιθαλψής “ενδεών” και “πασχόντων”. Εστιάζει κυρίως την προσοχή της στο χρονικό διάστημα από τα τέλη του 15ου αιώνα ως το 1669, εποχή κατά την οποία υπήρξε οικονομική και πολιτισμική άνθηση στην Κρήτη, που είχε ως το αποτέλεσμα την αλλαγή της νοοτροπίας των κατοίκων στην αντιμετώπιση της φτώχειας και της αρρώστιας και την ανάπτυξη της κοινωνικής μέριμνας. Το κύριο μέρος της μελέτης αφορά τα ιδρύματα της πρωτεύουσας, του Χάνδακα, χωρίς να αγνοούνται τα στοιχεία που υπάρχουν και για άλλα κοινωφελή ιδρύματα του νησιού. Το έργο αυτό της Παπαδία-Λάλα αποτελεί συνέχιση της εκδήλωσης του ενδιαφέροντος της συγγραφέως για τα κοινωνικά προβλήματα στη βενετοκρατούμενη Κρήτη, που εκφράστηκε με μικρές μελέτες, αλλά κυρίως με την έκδοση για το *Monte di Pietà του Χάνδακα (Παρουσία, Σειρά Αυτοτελών Δημοσιευμάτων 2, Αθήνα 1987)*.

Η μελέτη αποτελείται από δύο κυρίως μέρη: το πρώτο απαρτίζεται από τρία συνοπτικά κεφάλαια, στα οποία περιγράφονται με συντομία οι αρχές που διείπαν την άσκηση της φιλανθρωπίας και της κοινωνικής πρόνοιας από την Αρχαιότητα μέχρι τους νεότερους χρόνους (σελ. 15-24)· οι αρχές και οι πρακτικές που εφαρμόστηκαν για τους πάσχοντες στη Βενετία (σελ. 25-27)· οι θεσμοί που επιβλήθηκαν στη βενετοκρατούμενη Κρήτη, όπου επικρατούσαν ειδικές εθνικές, θρησκευτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες (σελ. 29-33). Στο κυρίως τμήμα της εργασίας εκτίθενται σε χωριστά κεφάλαια το καθεστώς και ο τρόπος λειτουργίας κάθε ενός από τα επτά ευαγή ιδρύματα που λειτούργησαν στο Χάνδακα. Αυτά ήταν: ξενώνας για την περιθαλψη απόμαχων ναυτικών (σελ. 35-60), ξενώνας για την περίθαλψη προσκυνητών και “ενδεών”, που εξελίχθηκε σε κέντρο περιθαλψής των φτωχών Κρητικών (σελ. 61-87), ξενώνας για τους φτωχούς και περιθωριακούς της κρητικής κοινωνίας (σελ. 89-109), “*hospitale della Pietà*”, ίδρυμα για την περιθαλψη και επανένταξη στο κοινωνικό σύνολο των απροστάτευτων παιδιών (σελ.

111-135), νοσοκομειακός ξενώνας για την περίθαλψη και απομόνωση των λεπρών (σελ. 137-147), λοιμοκαθαρτήρια (λαζαρέττα) (σελ. 149-167), στρατιωτικό νοσοκομείο για τη νοσηλεία των ξένων μισθοφόρων (σελ. 170-188). Επειδή η ασκούμενη στην Κρήτη κοινωνική πολιτική δεν ήταν ανεξάρτητη και αποσυνδεδεμένη από την πολιτική που είχε επιβληθεί στη Μεσαιωνική Δύση και ειδικότερα στη βενετική Πολιτεία, στην αρχή κάθε κεφαλαίου η συγγραφέας αναφέρει σε συντομία τη γενικότερη ιστορία των συναφών ευαγών ιδρυμάτων της Δύσης. Για κάθε ίδρυμα παραθέτει πλήρη στοιχεία, όσο το επιτρέπουν οι πηγές, για την ονομασία του, τη θέση του, το χρόνο διάρκειας της λειτουργίας του, τις υπηρεσίες που προσέφερε, τους τροφίμους που φιλοξενούσε, τη διοικητική και οικονομική οργάνωσή του, τους πόρους που διέθετε και τις χορηγίες που κατά καιρούς ελάμβανε, τους αξιωματούχους που το διοικούσαν και τους εργαζομένους που απασχολούσε.

Με την εξονυχιστική μελέτη και ανάλυση των στοιχείων αυτών η ερευνήτρια είναι σε θέση να εξαγάγει γενικότερα συμπεράσματα για τη διαστρωμάτωση της κοινωνίας στη βενετοκρατούμενη Κρήτη, την οικονομική ανάπτυξη και τη θέση των ντόπιων αστών, καθώς και για το είδος των κοινωνικών αναγκών που προσπαθούσε η οργανωμένη Πολιτεία, η Εκκλησία ή η λαϊκή πρωτοβουλία να καλύψει. Παρακολουθώντας στη διάρκεια του χρόνου την ανάπτυξη και επέκταση της παρεχόμενης κοινωνικής πρόνοιας επιτυγχάνει να ανασυνθέσει τις νοοτροπίες των ανθρώπων της εποχής· απέναντι στους ενδεείς, τα ορφανά, τους αρρώστους. Παράλληλα με τα μεμονωμένα στοιχεία που αντλεί από τις πηγές για τα πρόσωπα, που διοίκησαν τα ευαγή ιδρύματα του Χάνδακα, τα οποία και αναφέρει συστηματικά, περιγράφει όχι μόνον τον τρόπο της λειτουργίας τους, αλλά εξάγει συμπεράσματα για την εξάρτηση των ιδρυμάτων αυτών στην αρχή από την Εκκλησία, τη σταδιακή ένταξή τους στην επιρροή της Πολιτείας ή την πλήρη επέμβαση και εξουσία της Πολιτείας σ' αυτά, όπως στα λοιμοκαθαρτήρια και το στρατιωτικό νοσοκομείο.

Στο δεύτερο αυτό, και κύριο τμήμα, της μελέτης, η συγγραφέας εντάσσει τα δύο τελευταία μικρά κεφάλαια· το πρώτο αναφέρεται στην ιδρυματική πολιτική στην κρητική περιφέρεια (σελ. 189-195), όπου γίνεται συνοπτική αναγραφή κατά πόλεις στην κοινωνική μέριμνα που αναπτύχθηκε στις εκτός Χάνδακα περιοχές και το δεύτερο είναι ένα δισέλιδο κεφάλαιο για την κοινωνική πρόνοια στις λοιπές βενετοκρατούμενες ελληνικές περιοχές (σελ. 197-198). Το κύριο τμήμα της μελέτης κλείνει με επίλογο, όπου ανασυντίθενται τα γενικότερα συμπεράσματα (σελ. 199-202). Ακολουθεί το παράρτημα, στο οποίο εκδίδονται 16 αντιπροσωπευτικά έγγραφα, από δύο για κάθε ίδρυμα του Χάνδακα και δύο που αφορούν άλλα ιδρύματα της περιφέρειας, η βιβλιογραφία, εξαντλητικό και χρήσιμο ευρετήριο προσώπων, τόπων και θεμάτων, και ο τόμος τελειώνει με ιταλική περίληψη της μελέτης (σελ. 301-307).

Ειρήνη Χρήστου